

Επιλογος '99

ΕΤΗΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΧΡΟΝΟΣ 8ος – ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1999
ΕΚΔΟΣΗ © ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΕΤΗΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία
ΙΔΡΥΤΗΣ ΣΠΥΡΟΣ ΓΑΛΛΙΟΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ ΝΙΚΟΣ Σ. ΓΑΛΛΙΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΕΦΗ ΓΑΛΛΙΟΥ-ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ ΝΤΑΝΑ ΜΑΓΚΛΑΡΑ
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ & ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΕΦΗ ΚΥΠΡΑΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΑΚΗΣ ΒΛΑΣΤΟΣ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΔΑΝΗΣ ΚΑΪΣΕΡΛΙΔΗΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΜΕΝΗ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΣΑΤΣΟΥΛΗ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΡΗΝΗ ΣΥΚΑΛΛΟΥ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ ΝΙΚΟΣ ΚΑΤΡΑΤΖΗΣ, ΑΝΤΩΝΗΣ ΧΙΝΗΣ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΑΛΕΚΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΤΥΠΩΣΗΣ ΗΛΙΑΣ ΑΞΙΟΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΟΝΤΑΖ ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΤΥΠΩΣΗ «ΓΑΡ. ΒΟΥΛΓΑΡΙΔΗΣ - ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΣΤΥΛΗΣ» Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ «ΓΡΑΦΕΜΠΟΡΙΚΗ» Ο.Ε. - «ΔΕΤΙΚΗ» Ο.Ε.
ΓΡΑΦΕΙΑ Χαλανδρίου 39, 151 25 Μαρούσι Τηλ.: 61.99.400-7, 61.98.978 - Fax: 61.99.439
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ», Κολοκοτρώνη 19, 105 62 Αθήνα Τηλ.: 32.27.840, 32.31.741
Απαγορεύεται, με οποιονδήποτε τρόπο, η δημοσίευση ή παραγωγή –ηλεκτρονική κ.λπ.– του περιεχομένου της έκδοσης χωρίς τη γραπτή έγκριση του εκδότη.

Συνεργάτες

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΙΔΕΕΣ

ΒΕΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
ΖΗΡΑΣ ΑΛΕΞΗΣ
ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ ΡΟΥΛΑ
ΜΕΝΔΡΑΚΟΣ ΤΑΚΗΣ
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΩΣΤΑΣ
ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΒΑΓΓΕΛΗΣ
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ ΘΑΝΑΣΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ

ΑΝΔΡΙΑΝΟΥ ΕΛΣΑ
ΑΡΦΑΡΑ ΚΑΤΙΑ
ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΗΡΩ
ΒΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ
ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΑ
ΔΑΝΕΛΛΗΣ ΑΘΩΣ
ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΚΑΡΑΚΟΥΛΗ ΕΛΕΝΑ
ΜΩΡΑΪΤΗ ΑΣΠΑ
ΠΑΠΑΛΕΞΗ ΜΑΡΙΑ
ΠΟΛΕΝΑΚΗΣ ΛΕΑΝΔΡΟΣ
ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ Δ.
ΣΠΑΘΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ Χ.
ΤΑΣΣΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ
ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ ΑΛΕΚΑ
ΤΣΑΜΠΡΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΧΟΡΟΣ

ΛΥΡΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΜΠΑΡΜΠΟΥΣΗ ΒΑΣΩ

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΜΑΓΚΛΑΡΑ ΝΤΑΝΑ
ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΘΑΝΑΣΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΑΝΟΣ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΑΚΤΣΟΓΛΟΥ ΜΠΑΜΠΗΣ
ΚΟΛΟΒΟΣ ΝΙΚΟΣ
ΜΙΚΕΛΙΔΗΣ ΦΕΝΕΚ ΝΙΝΟΣ

MEDIA

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ ΣΤΕΛΛΑ
ΚΥΡ
ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΘΑΝΑΣΗΣ
ΜΠΑΣΚΟΖΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΣΤΑΘΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΑΝΟΣ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΚΩΣΤΗΣ
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΗΡΑΚΛΗΣ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΑΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΑΙΣΩΠΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΓΙΑΚΟΥΜΑΚΑΤΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΚΑΤΖΟΥΡΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ ΟΥΡΑΝΙΑ
ΚΩΣΤΙΚΑ ΕΛΕΝΗ
ΚΩΤΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Μ. Α.
ΠΑΠΠΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ
ΠΟΛΥΖΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
ΤΖΙΡΤΖΙΛΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
ΦΕΣΣΑ-ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΕΛΕΝΗ
FRAMPTON KENNETH

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

ΤΖΕΔΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΕΡΑΝ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑ
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ*

Οι Έλληνες ηθοποιοί και η ιστορία της συλλογικής τους οργάνωσης

Σύντομο χρονικό

Το νεοελληνικό θέατρο κάνει δειλά την εμφάνισή του στην πρωτεύουσα του νεόκοπου ελληνικού κράτους, κάτω από αντίξοες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Ποιοι ήταν όμως οι πρώτοι ηθοποιοί της ελληνικής αθηναϊκής σκηνής και πώς έφθασε στη σύσταση Σωματείου Ελλήνων Ηθοποιών (Σ.Ε.Η.), επωνυμία που διατηρεί μέχρι σήμερα;

Η νεοσύστατη ελληνική πολιτεία, μέσα από τις συμπληγάδες της παρέμβασης των ξένων δυνάμεων, προσπαθεί να σταθεί όρθια έχοντας να αντιμετωπίσει πλήθος δυσεπίλυτων προβλημάτων: συγκρότηση και λειτουργία των κρατικών υπηρεσιών, οργάνωση της εθνικής οικονομίας και παιδείας, θέσπιση νέας νομοθεσίας για το δημόσιο και ιδιωτικό βίο της χώρας, οργάνωση των Ενόπλων Δυνάμεων κ.λπ. Οι φροντίδες πολλές και τεράστιες. Το θέατρο περίσσευε. Έτσι η ελληνική θεατρική ζωή στην Αθήνα ξεκινά το 1836, χωρίς την κρατική στήριξη, χάρη στην πρωτοβουλία του **Αθ. Σκοντζόπουλου**. Όμως τόσο η πρώτη αυτή προσπάθεια όσο και αυτή του **Ι. Μπούκουρα** το 1840 αλλά και άλλες που θα

ακολουθήσουν (της «Φιλοδραματικής Εταιρείας» 1840-1842, του **Οικονομίδη** το 1845, του **Λεωνίδα Καπέλλα** το 1848 και του **Γρ. Καμπούρογλου** το 1856-1857) θα έχουν την ίδια τύχη: θα ναυαγήσουν μετά από βραχύβια δράση, συμπαρασύροντας στο βυθό τις όποιες ελπίδες σκηνικής επιβίωσης των πρώτων ελλήνων ηθοποιών.

Αντίθετα, οι ξένοι μελοδραματικοί θίασοι που επισκέπτονται την Αθήνα για μεγάλα χρονικά διαστήματα, έχοντας τη στήριξη του επίσημου κράτους, των Βαυαρών και της ελληνικής άρχουσας τάξης, θα γνωρίσουν ημέρες δόξας και οικονομικής ευημερίας. Ποιοι ήταν όμως οι πρώτοι ηθοποιοί της ελληνικής αθηναϊκής σκηνής; Αρχικά λιγστοί ερασιτέχνες, άπειροι ως προς τη δραματική τέχνη, με σύντομο πέρασμα από την αθηναϊκή σκηνή, θα αρχίσουν να αντικαθίστανται από τους πρώτους επαγγελματίες ηθοποιούς που εμφανίζονται στην εικοσαετία 1840-1860: Λεων.

(*) Η Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου είναι λέκτορας στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και εκτ. καθηγήτρια Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας ΤΕΙ Αθηνών.

Καπέλλας, Σωτ. Καρτέστος, Ι. Κούγκουλης, Ξεν. Αλκαίος, Αθαν. Σίσυφος κ.λπ. Ανάμεσά τους και τρεις γυναίκες: η Αικατερίνη Παναγιώτου, η Μαριγώ Δευτερίδη και η Μαριγώ Δομεστίνη. Τα δυσδιάκριτα όρια μεταξύ ερασιτεχνισμού και επαγγελματισμού ξεκαθαρίζουν για πρώτη φορά, με την καθιέρωση σταθερής αμοιβής για τους *τακτικούς ηθοποιούς* σύμφωνα με τον κανονισμό της «Εταιρείας του εν Αθήναις Θεάτρου» το 1842. Ήταν όμως ένας σπινθήρας που γρήγορα έσβησε. Ο θίασος της Εταιρείας με ενδιάμεσες παύσεις και αλλαγές στο εργασιακό του καθεστώς φτάνει με κόπο στον Φεβρουάριο του 1844, οπότε και διαλύεται. Μια ίδια προσπάθεια εξασφάλισης μηνιαίων αποδοχών στους ηθοποιούς και επιπλέον «πριμ» ανάλογα με τις εισπράξεις των παραστάσεων, που θέσπισε το 1856 ο Γρ. Καμπούρογλου, έμεινε και αυτή μετέωρη. Η αδιαφορία του επίσημου κράτους και της άρχουσας τάξης της πρωτεύουσας καταδίκασε σε μαρασμό κάθε σχετική πρωτοβουλία. Παρά τις δυσκολίες, από το 1860 και μετά, θα κάνουν την εμφάνισή τους οι Παντελής Σούτσας, Διονύσιος Ταβουλάρης, Δημοσθένης Αλεξιάδης, Μιχαήλ Αρνωτάκης, που με το έμφυτο ταλέντο τους και τη συνεχή προσπάθεια αυτοβελτίωσής τους κατόρθωσαν να ξελιχθούν σε μεγάλους ηθοποιούς, σκαπανείς της ελληνικής θεατρικής ζωής του 19ου αι. Κοντά τους και οι μεγάλες πρωταγωνίστριες Πιπίνα Βονασέρα και Σοφία Ταβουλάρη, στις οποίες θα προστεθούν αργότερα η Αικ. Βερώνη και η Ευαγγελία Παρασκευοπούλου. Η εγκατάλειψή τους από το επίσημο κράτος αλλά και η συνειδητοποίηση των ιδικών τους δυνάμεων θα τους οδηγήσει στη σύμπληξη των πρώτων ιδιωτικών θιάσων που απογοητευμένοι από το αθηναϊκό κοινό, θα αρχίσουν να περιοδεύουν, για να εξασφαλίσουν τον επιούσιον, σε επαρχιακές πόλεις (Πάτρα, Σύρος, Κέρκυρα, Κεφαλονιά, Βόλος) και κυρίως στα μεγάλα κέντρα του οικονομικά εύρωστου Ελληνισμού στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου (Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Αλεξάνδρεια) και στη Βαλκανική (Βουλγαρία, Ρουμανία, Νότια Ρωσία). Όμως πέρα από την οικονομική ανέχεια, οι κοινωνικές αντιλήψεις της εποχής που ήθελαν τους *θεατρίνους* όργανα του σατανά, *φαυλόβιους* και μειωμένης ηθικής, θα τους οδηγήσουν στο περιθώριο της κοινωνίας. Συγκροτείται έτσι ένας κύκλος ανθρώπων που ζουν αποτραβηγμένοι από την κοινωνική ζωή της πόλης. Παντρεύονται μεταξύ τους και δημιουργούν μια κλειστή κοινωνική ομάδα που ζει περιθωριοποιημένη από τις κατεστημένες τάξεις της ελληνικής κοινωνίας. Περιπλανώμενοι από πόλεις σε χωριά και αντίστροφα και ζώντας κάτω από άθλιες συνθήκες (κακουχίες στη

διάρκεια των ταξιδιών, έλλειψη στέγης και στοιχειώδους διατροφής), οι έλληνες ηθοποιοί συνειδητοποιούν με το χρόνο ότι αποτελούν μία ιδιότυπη επαγγελματική τάξη. Η οικονομική τους κατάσταση ήταν συνάρτηση του ταλέντου τους. Οι πρώτοι θίασοι ήταν συνεταιρικοί. Τα κέρδη μοιράζονταν στα μέλη του θιάσου, σύμφωνα με τον αριθμό των μεριδίων που προέβλεπε για τον καθένα το συμβόλαιό του με το θιασάρχη. Όμως γενικά οι αμοιβές τους ήταν πενιχρές έως ανύπαρκτες. Όταν ο θίασος δεν είχε ικανοποιητικές εισπράξεις περιορίζονταν σε εν *πινάκιον φακής*. Η κύρια αμοιβή τους και η πιο οικονομικά αξιόλογη ήταν τα έσοδα από τις τιμητικές παραστάσεις που δίνονταν ξεχωριστά για κάθε ηθοποιό, μετά το τέλος των καθιερωμένων παραστάσεων μιας θεατρικής περιόδου. Οι κύριες πηγές των εσόδων των επαγγελματιών θιάσων ήταν δύο: οι συνδρομές και οι εισπράξεις των καθημερινών παραστάσεων. Όμως οι θίασοι, με τη φιλοτιμία και τη φιλοπατρία που χαρακτήριζε πάντα τους έλληνες ηθοποιούς, διοργάνωναν συχνά ευεργετικές παραστάσεις και διέθεταν τις εισπράξεις τους για φιλανθρωπικούς και κοινωφελείς σκοπούς. Αν προστεθούν επίσης τα δυσβάστακτα έξοδα ενός θιάσου σε μετακίνηση (ενοίκιο θεάτρου, ναύλα, έξοδα διανυκτέρευσης, αποζημίωση ηθοποιών, ζημιές στα κοστούμια και στα σκηνικά από τις συνεχείς μετακινήσεις), τις περισσότερες φορές τα αποτελέσματα των περιοδεϊών από οικονομικής πλευράς δεν ήταν αξιόλογα. Οι δυσμενείς αυτές καθημερινές εμπειρίες θα συντελέσουν, στη δεκαετία 1870-1880, στη δημιουργία επαγγελματικής θεατρικής συνειδησης με έντονα τα γνωρίσματα της συντεχνίας. Όταν στις 22 Ιουνίου 1875 ο **Δημ. Αλεξιάδης** εκφωνεί τον επικήδειο του Παντελή Σούτσα, βρίσκει την ευκαιρία να παρουσιάσει δημόσια τις στερήσεις, τους μόχθους και τις ηθικές περιπέτειες που συνεπάγεται το επάγγελμα του ηθοποιού. Το κείμενο αυτό που έχει διασωθεί μπορεί να θεωρηθεί ως το πρώτο κείμενο θεατρικής συνδικαλιστικής υφής. Γράφοντάς το ο Δ. Αλεξιάδης έχει συνειδηση ότι εκφράζει την τάξη των ηθοποιών, όπως αποδεικνύεται άλλωστε από τη συνδικαλιστική δραστηριότητα που θα αναπτύξει αργότερα. Η επαγγελματική συνειδηση που έχει καλλιεργηθεί στην τάξη των ηθοποιών μαζί με τη βεβαιότητα και την ανασφάλεια που τους διακατέχουν θα τους ωθήσει στη σύμπληξη του πρώτου συνδικαλιστικού τους οργάνου. Τον Σεπτέμβριο του 1883 συγκεντρώνονται στο Δημαρχείο της Αθήνας σαράντα ηθοποιοί και ιδρύουν το «Σύνδεσμο Ελλήνων Ηθοποιών». Πρόεδρος εκλέγεται ο **Δημ. Αλεξιάδης** και μέλη οι: **Γεώργιος**

Νικηφόρος, Διον. και Σπυρ. Ταβουλάρης, Μιχ. Αρνωτάκης και Αλεξ. Μπίστης. Πρόκειται για μια πρωτοποριακή για την εποχή της ενέργεια συντεχνιακής οργάνωσης, αν σκεφτεί κανείς ότι η πρώτη απόπειρα συνδικαλιστικής οργάνωσης των ηθοποιών τοποθετείται στην Αγγλία το 1891 με την Actors' Association και το 1895 με την Actors' Society και στην Αμερική το 1893 με τη National Alliance of Theatrical and Stage Employees. Όμως η πρωτοβουλία αυτή δεν θα καρποφορήσει και ο Σύνδεσμος γρήγορα θα διαλυθεί. Άλλη μία προσπάθεια γίνεται το 1896, χρονιά των Ολυμπιακών Αγώνων, με σκοπό την ίδρυση ταμείου αλληλοβοηθείας ηθοποιών. Δεν υπάρχουν όμως περισσότερες πληροφορίες για την τύχη των συλλογικών αυτών οργάνων.

Το 1899 γνωρίζουμε την ύπαρξη σωματίου ηθοποιών που αριθμούσε 200 με 220 μέλη, ενώ νέος σύλλογος καταρτίζεται το 1900 με πρόεδρο πάλι τον Δ. Αλεξιάδη. Όλες αυτές οι κινήσεις συνδικαλιστικής οργάνωσης, με κινητήρια δύναμη πάντοτε το δυναμικό θιασάρχη, δεν γνώρισαν μακροήμερευση.

Λίγα χρόνια μετά, τον Οκτώβριο του 1904 ιδρύεται ο «Σύλλογος Αλληλοβοηθείας Ελλήνων Ηθοποιών» που οφείλει τη σύστασή του στο φιλοθέατρο δημοσιογράφο **Σπύρο Παππά**. Οι επαγγελματικές σχέσεις στο θεατρικό χώρο είχαν στο μεταξύ αλλάξει σημαντικά. Έχει προηγηθεί το 1901 η ίδρυση του Βασιλικού Θεάτρου που πρόσφερε μόνιμη μισθωτή εργασία σε έναν αριθμό ηθοποιών και η ίδρυση της «Νέας Σκηνής» του Κ. Χρηστομάνου που συγκρότησε το θίασό του σε βάση εργοδοτική, σε αντίθεση με τους μέχρι τότε θιάσους που ήταν όλοι εταιρικοί. Οι νέες αυτές συνθήκες εργασίας θα καταστήσουν επιτακτική τη δημιουργία συνδικαλιστικού οργάνου προστασίας των συμφερόντων των ηθοποιών. Ο «Σύλλογος Αλληλοβοηθείας Ελλήνων Ηθοποιών» θα είναι το πρώτο μέχρι τότε συλλογικό όργανο των ηθοποιών που θα έχει ικανοποιητική διάρκεια, μέχρι τον Μάιο του 1915. Η διατήρησή του οφείλεται στο πείσμα και την εργατικότητα του προέδρου του **Νικ. Λάσκαρη**, σημαντικής προσωπικότητας του θεατρικού χώρου της εποχής. Ο Σύλλογος που αριθμούσε 120 μέλη είχε ως κύρια μέριμνά του την αλληλοβοήθεια (περίθαλψη και παροχή βοηθημάτων σε αναξιοπαθούντες ηθοποιούς και τις οικογένειές τους). Δύο ήταν τα σημαντικά ζητήματα που τον απασχόλησαν στη διάρκεια της λειτουργίας του: η διευθέτηση διαφορών μεταξύ ηθοποιών και θιασαρχών ή θεατρώνων, σε περιπτώσεις αθέτησης συμβάσεων ή μη ικανοποίησης συμφωνηθέντων όρων και η ψήφιση του νόμου για τα πνευματικά δικαιώματα επί των

θεατρικών έργων, αντικείμενο αντιδικίας μεταξύ ηθοποιών και θεατρικών συγγραφέων. Ο Σύλλογος διαλύεται το 1915 λόγω οικονομικών δυσκολιών που οφείλονταν στην αδιαφορία των μελών του.

Άλλωστε είχε προηγηθεί το 1914 η ψήφιση του νόμου 281 που απαγόρευε την ίδρυση και λειτουργία μεικτών επαγγελματικών σωματείων, με μέλη εργαζομένους και εργοδότες.

Ο Σύλλογος έπαυσε να υφίσταται, όμως οι διεργασίες συνδικαλιστικής οργάνωσης δεν σταμάτησαν. Ήδη τον Μάιο του 1912 στο καφενείο «Ήπειρος», στο Πέραν της Κωνσταντινούπολης, ηθοποιοί, επιστρέφοντας από μια αποτυχημένη περιοδεία στη Ρουμανία, γράφουν με μολύβι πίσω από ένα πρόγραμμα τους όρους του πρώτου καταστατικού. Οι πρώτοι μνημόνοι ήταν οι **Β. Ρώτας, Α. Νταβόπουλος και Γ. Σαραντιδής**. Σ' αυτούς προστέθηκαν αργότερα οι **Ν. Παρασκευάς, Τ. Πραξιτέλης, Γ. Ναυπλιώτης και Ελένη Ναυπλιώτη**. Όμως η κήρυξη του ελληνοτουρκικού πολέμου στις 15 Σεπτεμβρίου 1912 θα οδηγήσει σε ναυάγιο και αυτή την προσπάθεια.

Την άνοιξη του 1914, 14 κορίστες της «Οπερέτας Παπαϊωάννου» βρισκόμενοι στη Σύρο οργάνωσαν συνδικάτο και έκαναν την πρώτη τους απεργία διεκδικώντας τα μεροκάματα που τους όφειλε ο θιασάρχης. Έτσι ιδρύεται το «Συνδικάτο των Ηθοποιών» με καταστατικό 56 άρθρων, ένα μαχητικό κείμενο που αποτυπώνει τη βασιανισμένη και περιφρονημένη ζωή των ηθοποιών και με σκληρή συνδικαλιστική γλώσσα διατυπώνει αιτήματα και διεκδικήσεις. Όμως και το συλλογικό αυτό όργανο δεν είχε μεγάλη διάρκεια ζωής. Τον Ιούλιο του 1914 μετά από μία αποτυχημένη απεργία που προδόθηκε από μέλη, το Συνδικάτο *εμαράθη*. Την ίδια χρονιά στο θέατρο «Λαού» γίνεται νέα προσπάθεια ίδρυσης συνδικάτου ηθοποιών με πρωτεργάτες τους **Δημ. Λάσκαρη, Αγγ. Σαρηγιάννη και Ζάχο Θάνο**, που και αυτή ναυαγεί.

Σε γενική συνέλευση των ηθοποιών είχε ανατεθεί σε εννιαμελή επιτροπή από τους **Αθαν. Περιδη, Ευαγ. Δαμάσκο, Παν. Καλογέρικα, Α. Γονίδη, Διον. Βενιέρη, Νικ. Παπαγεωργίου, Νικ. Παρασκευά, Α. Μαρίκο και Γιώργο Σαραντιδή** το έργο της σύνταξης καταστατικού. Δύο από τα μέλη, οι Ν. Παπαγεωργίου και Γ. Σαραντιδής, αναζήτησαν ξένα καταστατικά αντίστοιχων σωματείων, όμως δεν υπήρχε δυνατότητα αποστολής τους από το εξωτερικό. Είχε κηρυχθεί στο μεταξύ ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος και έτσι κάθε σχετική δραστηριότητα ανακόπηκε. Όμως οι προηγούμενες προσπάθειες δεν είχαν πέσει στο κενό. Είχαν προλαϊάνει το έδαφος για την

οριστική συσπείρωση. Πρωτεργάτες οι ηθοποιοί **Κλέων Ζαχαρόπουλος** και **Δημ. Χατζηλάκος** παροτρύνουν τον Γ. Σαραντιδίη να συντάξει το πρώτο καταστατικό του Σωματείου. Ο νόμος απαιτούσε επτά (7) υπογραφές, αλλά συγκεντρώθηκαν τελικά είκοσι δύο (22). Έτσι στις 22 Φεβρουαρίου του 1917 ιδρύεται επαγγελματικό σωματείο με την επωνυμία «Σωματείων Ηθοποιών» με σκοπό:

α) Την ανάπτυξη πνεύματος εργατικής επαγγελματικής συνείδησης και αλληλεγγύης στα μέλη του β) Τη μελέτη, προστασία και υποστήριξη των επαγγελματικών και οικονομικών συμφερόντων των μελών του και γενικά την επίδιξη βελτίωσης της θέσης τους στο θέατρο και την κοινωνία και γ) Την εξασφάλιση των αναξιοπαθούντων μελών του.

Το Σωματείο που σήμερα αριθμεί ογδόντα δύο (82) χρόνια ζωής, γνώρισε πολλές δοκιμασίες, αλλά τελικά επέζησε και έχει να επιδείξει σημαντικές κατακτήσεις για τα μέλη του και για το ελληνικό θέατρο γενικότερα: Ίδρυση το 1918 του Ταμείου Αλληλοβοηθείας, το 1923 της Επαγγελματικής Σχολής Θεάτρου, το 1921 του Ταμείου Συντάξεως Ηθοποιών, το 1931 του Ταμείου Εργασίας Ηθοποιών, το 1934 της Άδειας Ασκήσεως Επαγγέλματος Ηθοποιού, το 1958 του Οργανισμού Εταιρικών Θιάσων, το 1962 του Ταμείου Προνοίας, τις ετήσιες συλλογικές συμβάσεις εργασίας, την ψήφιση νομοσχεδίου το 1993 για τα συγγενικά δικαιώματα κ.λπ. Το 1928 μετά τη διασπαστική κίνηση του «Καλλιτεχνικού

Ομίλου Ηθοποιών», συλλογικού οργάνου στο οποίο προσχώρησαν τα μεγάλα ονόματα του Θεάτρου (Γεωργ. Γληνός, Αιμ. Βεάκης, Μαρίκα Κοτοπούλη, Αλέξης Μινωτής, Κώστας Μουσούρης, Δημ. Μυράτ, Δημ. Ροντήρης κ.λπ.), το Σωματείο Ηθοποιών με δικαστικούς αγώνες, πέτυχε τη διάλυσή του και έτσι η διάσπαση αποσοβήθηκε. Έκτοτε μετονομάστηκε σε Σωματείο Ελλήνων Ηθοποιών (ΣΕΗ), επωνυμία που διατηρεί μέχρι σήμερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Σαραντιδής Γ. «Ιστορία της ίδρυσης και εξέλιξης του Σωματείου Ηθοποιών» Ελληνικόν Θέατρον, αρ. φ. 3-Μ (1925-1926).
2. Λάσκαρης Νικ. «Ιστορία του Νεοελληνικού Θεάτρου» Αθήνα: Μ. Βασιλείου, 1938-1939 (2 τομ.).
3. Σαραντιδής Γ. «Πότε και πώς ιδρύθηκε το πρώτο Σωματείο Ελλήνων Ηθοποιών, Θεατρικών Μέλλων» έτος Α', αρ. 3, 1963.
4. Σπάθης Δημ. «Το Νεοελληνικό Θέατρο: ανάπτυπο από την έκδοση Ελλάδα και Πολιτισμός», τόμ. 1ος 1983.
5. Σιδέρης Γιάννης. «Ιστορία του Νέου Ελληνικού Θεάτρου: 1794-1944». Τόμ. Α'. 1794-1908, Αθήνα: Μουσείο και Κέντρο Μελέτης του Ελληνικού Θεάτρου, Καστανιώτης, 1990.
6. Γεωργακάκη Κωνσταντζα. «Η θεατρική πολιτική κατά την οθωνική περίοδο», Αθήνα 1997, (Διδ. Διατριβή στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών).
7. Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσ. «Κοράσια κόσμια και ευειδή: οι πρώτες Ελληνίδες ηθοποιοί: κοινωνική αντιμετώπιση και συνθήκες εργασίας». Καθημερινή. Επτά Ημέρες, 2 Μαΐου 1999, σ. 16-19.
8. «Σωματείο Ελλήνων Ηθοποιών. Ογδόντα χρόνια: 1917-1997. Ιστορική αναδρομή από ομάδα θεατρολόγων». Έρευνα-εποπτεία-συντονισμός Χρυσ. Σταματοπούλου-Βασιλάκου. Αθήνα: Κ. και Π. Σμπιλίας, 1999.

